

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ” _____ 2017 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 8.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
 Податкова справа
(назва магістерської програми)
на тему: «Зовнішня заборгованість держави та її вплив на
 фінансову безпеку України»
(назва теми)

Виконавець:

студент фінансово-економічного факультету

Кригін Д.С.
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова І.С.
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ ДЕРЖАВИ	8
1.1 Зовнішній борг: сутність, наукова інтерпретація та його класифікація.....	8
1.2 Роль зовнішньої заборгованості у системі фінансової безпеки держави.....	16
1.3 Світові тенденції у борговій політиці провідних держав.....	24
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СТАНУ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	30
2.1 Аналітика та моніторинг державного боргу України	30
2.2 Аналіз фінансової безпеки країни.....	37
2.3 Прогнозування сценаріїв розвитку зовнішньої державної заборгованості.....	46
РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ ВДСКОНАЛЕННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ БОРГОМ В УКРАЇНІ	52
3.1 Порівняння світової практики управління зовнішнім боргом з українським.....	52
3.2 Стратегічні цілі вдосконалення менеджменту зовнішнього боргу в Україні.....	65
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність теми. Проблематика зовнішньої заборгованості є одною з найактуальніших тем сучасної України. Зовнішні кредити, які отримує уряд від інших держав або від міжнародних організацій, створені для погашення нестачі державних коштів у державі позичальника, які необхідні для виконання її функцій, для регулювання макро- і мікроекономічних процесів та для впливу на соціальну й грошово-кредитну політику. Потреба в додаткових фінансових ресурсів з'явилась через комплекс причин:

- Політичні причини: загострення політичної кризи в уряді, анексії Криму, тривалості військових дій на сході країни.
- Економічні причини: економічна рецесія через розрив міжнародних економічних зв'язків, руйнування інфраструктури, падіння курсу гривні на міжнародному ринку, необхідність підтримки фінансового сектору економіки та державних підприємств.

За період становлення нової влади після так званої Революції Гідності пройшло майже чотири роки та за цей час український уряд отримував від міжнародних організацій велику кількість фінансової допомоги у вигляді кредитів від урядів інших країн та від міжнародних фінансових устав (як на приклад МВФ). Таке активне залучення кредитних фінансових ресурсів виправдовується впровадженням даних ресурсів для стабілізації та розвитку економіки, для стабілізації курсу гривні або для покриття попередніх кредитів. За даними НБУ на січень 2017 року зовнішній борг України становив 113,518 млрд. дол. США та становив 121,7% від обсягів ВВП України.

При всіх своїх перевагах, зовнішній борг лягає тягарем на країну, оскільки вона змушена віддавати товари й послуги в рахунок оплати відсотків і погашення боргу. Крім цього, нерідко іноземні країни або міжнародні організації надають кредити за умови внесення певних корективів у його економічну та соціальну політику держави, що означає втручання незалежності на міжнародній політичній арені.

Під час дослідження була переглянута законодавча база та зміни, що в ній відбуваються. Це Конституція України, Бюджетний кодекс України, закон Про основи національної безпеки України, наказ Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інші. Дана законодавча база була використана для правового обґрунтування поставленої проблеми.

Значний вклад у розробку теоретичного підґрунтя з проблематики зовнішньої заоргованості, зокрема відповідності категорій «зовнішній борг» внесли такі науковці, як: Смитиенко Б.М., Кириченко О.А., Кудрицький В.Д., Карлін М.І.

Крім того, Поповою А. було проведено аналіз світової динаміки зовнішнього державного боргу в країнах ЄС. Історичний аспект розвитку системи менеджменту державного боргу в країнах східної Європи розглядається в роботі Присяжнюка О.О.

У роботах Кравчука Н. Я., Губаря В., Каменської В.П., Макара О. П., Ільницька-Гикавчука Г. Я., Дулинчі І. С., Прутської О.О., Гарбаря Ж.В., Губанової Л.І. та Козака Ю.Г. домінує дослідження проблематики управління державним боргом, як зовнішнім так і внутрішнім. А також піднімаються питання перейняття зарубіжного досвіду в менеджменті державного боргу. Використання відносного підходу для оцінки впливу зовнішнього боргу держави на її фінансову безпеку в цілому присутнє в роботах Лук'яненко Д.Г., Крупки М.Л., Мельник В.М., Лондар С. Л., а сучасного стану державного боргу в Україні, зокрема, в науковій праці Тимошенко О. В.

Зважаючи на значні наукові здобутки провідних вчених, слід зауважити, що низка питань стосовно управління державним зовнішнім боргом та його впливу на фінансову безпеку країни не набули достатнього поширення серед науковців, що зумовлює об'єктивну необхідність здійснення подальших досліджень в даному напрямку.

Об'єктом дослідження наукової роботи є вплив зовнішньої заборгованості держави на фінансову безпеку країни.

Предметом дослідження є фінансові кредитні ресурси, які були надані українській державі зовнішніми кредиторами.

Метою роботи є аналіз зовнішньої заборгованості, її вплив на фінансову безпеку країни та визначення основних напрямків удосконалення державного управління зовнішнім боргом України.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі необхідним є вирішення наступних завдань:

- ідентифікувати понятійний апарат зовнішньої заборгованості держави;
- охарактеризувати та визначити вплив зовнішньої заборгованості на фінансову безпеку держави;
- визначити методичні підходи щодо оцінювання впливу зовнішньої заборгованості на фінансову безпеку держави;
- провести моніторинг та математичне оцінювання впливу зовнішньої заборгованості на фінансову безпеку держави;
- дослідити світовий досвід управління державним зовнішнім боргом та можливості його адаптації в українську практику;
- визначення стратегічних цілей вдосконалення менеджменту зовнішнього боргу в Україні для його ефективного використання у економіці України та для мінімізації негативних наслідків після його зростання.

Методи дослідження. Для досягнення мети дипломної роботи та вирішення поставлених задач використовувався системний підхід, що дав можливість провести комплексне дослідження процесів формування та управління зовнішнім державним боргом України. При дослідженні теоретичних засад формування та управління зовнішнім державним боргом України, зв'язку державного боргу з фінансовою безпекою країни та механізмів менеджменту зовнішньої заборгованості використовувались такі загальнонаукові методи пізнання, як: аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрагування та конкретизація, метод аналогії, метод групувань, порівняння, статистичного аналізу. Для наочного зображення статистичного матеріалу, використано методи узагальнення та графічного

зображення даних. Для розробки рекомендацій стосовно удосконалення управління державного боргу використано методи аналізу та синтезу, групування та порівняння. При прогнозуванні зовнішньої заборгованості держави використано економіко-математичні методи.

Інформаційною базою є законодавчі та нормативні акти з питань оподаткування та зовнішньоекономічної діяльності, дисертаційні та монографічні дослідження, експертні висновки, періодична економічна література, статистичні звіти та інтернет ресурси.

Науковою новизною отриманих результатів є теоретичне обґрунтування та практичне вирішення сукупності завдань пов'язаних із формуванням та управлінням зовнішнім державним боргом України. Більш повно теоретичні та практичні здобутки магістерської роботи, що визначають її наукову новизну полягають у наступному:

- запропоновано узгодити внести в Бюджетний Кодекс України термін подання та відповідальність за несвоєчасне подання «Плану заходів з приведення загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до встановлених вимог» при перевищенні державного боргу більш ніж 60% від рівня ВВП;
- запропоновано запровадити моніторинг і оперативний облік усіх видів фінансових зобов'язань держави, які потенційно можуть впливати на розмір державного боргу України, як внутрішнього так і зовнішнього, а також систему заходів, спрямованих на зменшення обсягу позикового фінансування ризикових форм;
- запропоновано методичний підхід щодо оцінювання формування та управління зовнішнього державного боргу в Україні та його впливу на фінансову безпеку країни, який базується на визначенні загального стану фінансової безпеки країни зі сторони впливу державного боргу та розрахунку й аналізу індикаторів фінансової безпеки, що дають змогу більш поглиблено дослідити ефективність управління зовнішнього державного боргу в Україні та встановити проблеми його формування в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що представлені напрямки удосконалення можуть бути використані в роботі уряду при розробці нормативно-правових актів, у роботі науково-дослідних установ та навчальному процесі.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Загальний обсяг роботи становить 81 сторінок. Робота містить 16 таблиць та 4 рисунків, список використаних джерел містить 60 найменувань.

ВИСНОВКИ

Магістерська, дипломна робота містить узагальнену теоретичну базу стосовно процесів формування та управління зовнішнього державного боргу в Україні та його впливу на фінансову безпеку країни.

У 2017 р. Україна має надмірне боргове навантаження переважно через зовнішні запозичення, критичний показник боргу відносно ВВП та тенденції до зростання зовнішнього боргу, зниження можливостей його обслуговування, про гостру необхідність вживання заходів з удосконалення боргової політики, мінімізації боргу та посилення економіки України.

Проблема пошуку шляхів удосконалення управління боргом в Україні та їх використання зараз постає як ніколи актуально, зокрема в розрізі зовнішнього державного боргу.

Уряд має сформувати ефективну систему управління боргом, яка забезпечила б при цьому фінансову стабільність. Важливими заходами удосконалення боргової політики є розробка та втілення у життя середньострокової боргової стратегії, використання запозичень для цілей розвитку, діагностика структури боргу, орієнтація на внутрішній ринок та стимулювання ділової активності тощо. Важливим є формування цілісної системи законодавчого забезпечення регулювання витрат з обслуговування та погашення боргу, значна увага має бути приділена розвитку й постійному вдосконаленню питання управління ризиками, здатністю держави виконувати свої боргові зобов'язання.

Вирішення поставлених завдань є підставою для виділення й узагальнення основних результатів проведеного дослідження, що полягають у наступному:

1. В рамках проведення ідентифікації понятійного апарату формування та управління зовнішнього державного боргу в Україні виділено основні компоненти даної категорії: сутність понять «зовнішній державний борг» та «фінансова безпека країни», складові їх систем та систем, в яких вони состоять. Дослідження принципів управління державного боргу та принципів фінансової безпеки, як одних із складових системи, визначених у Бюджетному кодексі України та у середньострокової стратегії управління державним боргом на 2017-2019 роки.

2. Дослідження механізму формування та управління зовнішнього державного боргу в Україні. За даними Міністерства Фінансів України з 2014 по 2017 року простежується зростання обсягу державного бюджету понад 60%, але за три роки не було створено та оприлюднено «Плану заходів з приведення загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до встановлених вимог», який є обов'язковим для написання. Єдині офіційні державні документи, які засвідчують турботу держави за даним питанням – це ухвалений наказ Кабінету Міністрів України № 142-р — редакція від 08.02.2017 «Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017—2020 роки». Це говорить про те, що держава не вирішує поставлені на неї обов'язки оперативно та вчасно.

3. Запропоновано методичний підхід щодо оцінювання формування та управління зовнішнього державного боргу в Україні та його впливу на фінансову безпеку країни, який базується на визначенні загального стану фінансової безпеки країни зі сторони впливу державного боргу та розрахунку й аналізі індикаторів фінансової безпеки, що дають змогу більш поглиблено дослідити ефективність управління зовнішнього державного боргу в Україні та встановити проблеми його формування в Україні. В цілому, методичний підхід заснований на шести взаємопов'язаних кроках, а саме: попередній аналіз стану зовнішньої заборгованості в Україні, встановлення індикаторів фінансової безпеки економіки України, збір статистичних даних, розрахунок запропонованих індикаторів, їх оцінка та висновки.

4. У результаті проведення моніторингу формування та управління зовнішнього державного боргу в Україні та його впливу на фінансову безпеку країни було встановлено, що фінансова безпека країни в частині боргової безпеки стабільно погіршується в період з 2014 по 2016 роки. Так співвідношення зовнішнього боргу до ВВП становить $\frac{1}{2}$, на кожного українця в 2016 році припадає 1072,98 доларів США зовнішнього боргу, а відношення зовнішньої заборгованості до обсягу експорту становить 125,42%. Це в цілому є неприпустимою ситуацією, яка вимагає негайного втручання для її стабілізації.

5. В результаті моніторингу зовнішньої заборгованості держави було виявлено, що розмір зовнішнього боргу у доллару США зріс незначно, тоді як у гривні борг виріс у чотири рази з 2013 по 2016 роки. Це було викликано значним занепадом економіки, збільшенням дефіциту бюджету, падінням курсу гривні, тощо. Таким чином, при падінні курсу гривні автоматично дорожчає сума зовнішнього

боргу країни, так як сума в валютному еквіваленті не змінилося, але держава повинна витратити більше знеціненої внутрішньої валюти для погашення даної заборгованості.

6. В рамках дослідження світового досвіду оподаткування зовнішньоторговельної діяльності у роботі зроблено акцент на особливості формування та управління зовнішнього державного боргу в країнах ЄС, а також був зроблен акцент на пост-соціалістичні країни члени ЄС та їх досвід. Даний вибір був зумовлений інтеграційними процесами України до ЄС. Результати дослідження свідчать, що головними перешкодами при формуванні державної стратегії боргової політики в Україні є недосконале законодавче забезпечення щодо контролю витрат погашення і обслуговування боргу. Також Україні необхідно знизити залежність від міжнародних кредиторів шляхом зниження зовнішньої заборгованості.

7. На основі проведеного дослідження, з метою удосконалення діючої системи формування та управління зовнішнього державного боргу в Україні та його впливу на фінансову безпеку країни, запропоновано: забезпечення керованості боргових процесів в Україні слід дотримуватися економічно безпечного дефіциту бюджету та зобов'язань держави. З метою забезпечення стабільності державних фінансів України у середньостроковій перспективі та запобігання різкому зростанню боргових зобов'язань Уряду в період економічного спаду необхідно запровадити моніторинг і оперативний облік усіх видів фінансових зобов'язань держави, які потенційно можуть впливати на розмір державного боргу України, як внутрішнього так і зовнішнього, а також систему заходів, спрямованих на зменшення обсягу позикового фінансування ризикових і потенційно небезпечних форм.

8. В результаті прогнозування було виявлено, що хоча причини взяття зовнішньої позики державою і підкріплені економічним факторами розвитку або рецесії, але причини видачі зовнішньої позики кредиторами підкріплені політичними рішеннями. Так, наприклад МВФ видає українській державі кредит траншами, але транш може бути відкладений через непроведення українською державою внутрішніх державних реформ, впровадження яких в свою чергу було однією з вимог для видачі позики. Тому прогнозування зовнішньої заборгованості не може бути максимально точним.

Таким чином, проведені дослідження дали змогу виявити низку проблемних моментів у формуванні та управлінні зовнішнього державного боргу в Україні, що можуть стати предметом подальших наукових дискусій та досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Правознавство [Текст]: Навчальний посібник / Кунченко-Харченко В.І., Печерський В.Г., Трубін Ю.Ю. // Кондор, 2011. - 474 с
2. Конституція України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; від 30.09.2016 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; Закон від 30.11.2017 № 964-15. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
4. Політологія [Текст]: навч. посіб. / М. П. Гетьманчук, В. К. Грищук, Я. Б. Тур-П50 чин та ін. ; за заг. ред. М. П. Гетьманчука. — К. : Знання, 2011. — 415 с.
5. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Текст]: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, наказ від 29.10.2013 №1277.
6. Мировая экономика: учебник для бакалавра [Електронний ресурс] / под ред. Б.М. Смитиенко. 2-е издание – М.: Юрайт, ИД Юрайт, 2012. – Режим доступу: https://studme.com.ua/158601246926/ekonomika/struktura_sistemy_natsionalnoy_ekonomicheskoy_bezopasnosti.htm
7. Вікіпедія — вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>
8. О.А. Кириченко, В.Д. Кудрицький СУЧАСНІ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ [Електронний ресурс] // АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ. - 2009. - № 7(97). - С. 15-27. - Режим доступу: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Aktualni-problemy-ekonomiky/Akt-prob-ekonomiky-2009-7/Akt-prob-ekonomiky-2009-7_15-27.pdf
9. Фінансова система України [Електронний ресурс]: Навч. посіб. / Карлін М.І. // — К.: Знан-ня, 2007. — 324 с. — (Вища освіта ХХІ століття). - Режим доступу: http://pidruchniki.com/19991130/finansi/finansova_sistema_ukrayini

10. Лісовенко В. В., Бенч Л. Я., Бец О. І. Державний борг: концептуальні засади та макроекономічні аспекти. *Фінанси України*. 2014. № 12. С. 7–31.
11. Бюджетна система [Електронний ресурс]: підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, Б 00 С. І. Юрія. - К. : Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. - 871 [1] с. - Режим доступу:
http://pidruchniki.com/1584072046036/ekonomika/byudzhetna_sistema
12. Бюджетна система України [Електронний ресурс]: Навчальний посібник / Артус М.М., Хижа Н.М. // К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005.- 220 с. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-122.html>
13. Фінанси: курс для фінансистів [Електронний ресурс]: Навч. посіб. / За ред. В.І. Оспіщева. — К.: Знання, 2008. — 567 с. – Режим доступу:
http://pidruchniki.com/component/option,com_jdownloads/Itemid,999999/catpid,145/task,view.annotation/
14. Лютий І. О., Зражевська Н. В., Рожко О. Д. Державний кредит та боргова політика України : монографія. Київ : Центр учбов. л-ри, 2008. 352 с.
15. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія. Київ : ДННУ АФУ, 2009. 594 с.
16. Кравчук, Н. Я. Фінансова безпека [Електронний ресурс]: навч.-метод. посібн. / Н. Я. Кравчук, О. Я. Колісник, О. Ю. Мелих.– Тернопіль: Вектор, 2010.– 277 с. – Режим доступу:
<http://library.tneu.edu.ua/index.php/uk/nmkd/56-resursy-biblioteku/pratsi-vykladachiv-tneu/k/310-2011-10-31-07-07-20>
17. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 01.11.2017 № 2456-17. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/>
18. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки [Електронний ресурс]: Кабінет Міністрів України; Розпорядження від 08.02.2017 № 142-р. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80/paran9#n9>

19. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки [Електронний ресурс]: Кабінет Міністрів України; Розпорядження від 24.05.2017 № 415-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/415-2017-%D1%80>
20. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2017-2019 роки [Електронний ресурс]: Кабінет Міністрів України; постанова від 01.12.2017 № 905-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/905-2017-%D0%BF#n8>
21. Управління державним боргом: Навч. посіб. – Прутська О.О., Сьомченков О.А., Гарбар Ж.В., Губанова Л.І., Руденко В.В. / за ред. Прутської О.О. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 146 с
22. Eurostat [Електронний ресурс]: Європейська статистична організація – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>
23. US Debt Clock [Електронний ресурс]: Сайт боргових часів США – Режим доступу: <http://www.usdebtclock.org/>
24. С дубайским приветом [Електронний ресурс]: Кокшаров, А. // Эксперт. — 2009.— № 47 (684) – Режим доступу: http://expert.ru/expert/2009/47/s_dibaiskim_privetom/
25. Европа на грани банкротства [Електронний ресурс]: Кокшаров, А. // Эксперт. — 2010.— № 47 (684) – Режим доступу: http://expert.ru/expert/2010/18/evropa_na_grani_bankrotstva/
26. Фурманець К. Л. Формування зовнішнього державного боргу України та фінансовий механізм його регулювання в умовах глобалізації. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2013. № 1. С 49-55.
27. Пробоїв О. А. Проблемні економіки Єврозони / О. А. Пробоїв, І. Д. Зубко // *Materialy IV miedzy-narodowej naukowi-praktycznej konferencji “Nauka: teoria i praktyka-2010”*. – Volume 3. *Ekonomiczne nauki*. – Przemysl: “Nauka i studia”, 2010. – С. 25–28.

- 28.Касич А. О. Економічні індикатори інтеграційних процесів: досвід України. –
Режим доступу :
http://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/u_nomeri_1_2014_noviy.pdf.
- 29.Офіційна сторінка Міністерства Фінансів України [Електронний ресурс]: –
Режим доступу: <https://minfin.com.ua/>
- 30.Офіційна сторінка Національного Банку України [Електронний ресурс]: –
Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>
- 31.Маринич Т. О. Компаративний аналіз індикаторів фінансової стабільності
України. Механізм регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим
доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mre/2010_3/5_2.pdf
- 32.Індикатори фінансової безпеки України [Електронний ресурс] / Юлія
Субботович, Ольга Антропова // СВІТ ФІНАНСІВ. - 2013. - № 2(97). - С. 144-
151. - Режим доступу:
[http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/10024/1/%D0%A1%D1%83%D0%B1%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%A](http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/10024/1/%D0%A1%D1%83%D0%B1%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%A%D0%BE.pdf)
E..pdf
- 33.Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]:
– Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 34.Офіційний сайт державної казначейської служби України [Електронний
ресурс]: – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
- 35.Дернова І.А. Державний борг та динаміка курсу національної валюти:
статистична оцінка [Електронний ресурс] / І.А.Дернова // Ефективна економіка.
- 2011. - №2. - Режим доступу:
<http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=468>
- 36.Офіційний сайт новостної редакції «Сегодня» [Електронний ресурс] - Режим
доступу:
<https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/vvp-inflyaciya-i-kurs-dollar-prognozy-ro-ekonomike-ukrainy-uhudshilis-1059986.html>
- 37.Офіційний сайт новостної редакції «ТСН» [Електронний ресурс] - Режим
доступу:

- <https://tsn.ua/groshi/zolotovalyutni-rezervi-nacbanku-protyagom-roku-zrosli-na-21-1081260.html>
38. Офіційний сайт новостної редакції «Уніан» [Електронний ресурс] - Режим доступу:
<https://economics.unian.net/finance/2162491-minekonomiki-dalo-prognoz-na-konets-2017-goda-kurs-grivni-279-za-dollar.html>
39. Управление государственным долгом в разных странах [Електронний ресурс]:
Попова. А. // Банкаўскі веснік. — 2010. Режим доступу:
<https://www.nbrb.by/bv/articles/8192.pdf>
40. Бюджетний менеджмент [Електронний ресурс]: підруч. 7 за ред. В. Г. Дем'янишина, Г. Б. Погрішук. - Тернопіль: Крок, 2015.-522 с. Режим доступу:
http://pidruchniki.com/72265/ekonomika/byudzhetniy_menedzhment
41. Богдан Т. Сучасні підходи до управління ризиками державного боргу / Т. Богдан // Вісник НБУ : зб. наук. праць. – Листопад. – 2011. – № 11 (189). – С. 10-17
42. Казначейська система [Електронний ресурс] : підручник. / В. І. Стоян, О. С. Даневич, М. І. Мац. - 3-тє вид. змін. й доп. - К. : "Центр учбової літератури", 2014. - 868 с. Режим доступу:
http://pidruchniki.com/1584072064005/finansni/kaznacheyska_sistema
43. Бюджетна система. Навч. посіб. /Н.І. Юшмаш, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін. за заг. ред. Т.А. Говорушко. - Львів "Магнолія 2006", 2014. -296 с.
44. Фінанси. Навчальний посібник [Електронний ресурс]. М.Л. Крупки, В.М. Мельник, Лондар С. Л., Тимошенко О. В. - Вінниця: Нова Книга, 2009 - 384 с.
Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1584072012871/finansni/finansni>
45. Міжнародна економіка [текст]: посібник / Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 158с.
46. Державний борг України: механізми управління та обслуговування / К.Л. Бабчук, Н.В. Мацедонська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://intkonf.org/>

47. Управління державним боргом [текст]: Навчальний посібник. / Прутська О.О., Гарбар Ж.В., Губанова Л.І. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 216 с.
48. Мацедонська Н.В. Проблема дефіциту бюджету України та шляхи його збалансування / Н.В. Мацедонська, В.К. Вовк // Ефективна економіка та менеджмент: теорія і практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 14–15 листопада 2014 р.). – Дніпропетровськ: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 89–92.
49. Світовий досвід управління державним боргом та перспективи його застосування в Україні [Електронний ресурс] : О. П. Макар, Г. Я. Ільницька-Гикавчук, І. С. Дулинч // Ефективна економіка №10 – 2013. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2435>
50. Каменська В.П. Напрями оптимізації системи управління державним боргом України / В.П. Каменська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Evu/2011_17_1/Kamenskaia.pdf
51. Губар В. Основні засади управління державним зовнішнім боргом, сформовані міжнародною практикою / В. Губар // Вісн. Нац. Академії держ. Управління при Президентові України. – 2004. - №3. - С.247-253.
52. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні) [Електронний ресурс] / За ред. В.О. Онищенко / В. О. Онищенко, А. Ю. Бережна, Л. О. Птащенко, І. Б. Чичкало-Кондрацька – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 600 с. Режим доступу: http://pidruchniki.com/88093/finansi/finansi_derzhavni_korporativni_mizhnarodni
53. Шикіна Н. А. Державний борг та його подолання через економічне зростання / Н. А. Шикіна // Бюджетно-податкова політика в Україні (проблеми та перспективи розвитку). – Ірпінь. – 2002. – С. 327–328.
54. Бондарук Т. Г. Механізми управління та обслуговування державного боргу [текст]: / Т. Г. Бондарук // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 14–19.

- 55.Вахненко Т. П. Концептуальні засади управління зовнішнім національним боргом України [текст]: / Т.Вахненко // Економіка України. – 2007. –№ 1. С. 14–24.
- 56.Вахненко Т. Державний борг України: поточний стан і ризики [текст]: / Т. Вахненко // Економіка України. – 2011. - №7 – С. 37-46
- 57.Вахненко, Т. П. Зовнішні боргові зобов'язання у системі світових фінансово-економічних відносин [текст]: / Т. П. Вахненко ; Ін-т економ. прогнозування НАН України. – К. : Фенікс, 2006. – 536 с.
- 58.Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
- 59.Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Державні фінанси. Навчальний посібник. [текст]: – Київ, 2002. – 240 с.
- 60.Прутська О.О., Чубатюк В.М. Особливості управління державним боргом умовах фінансової кризи [текст]: / О.О. Прутська, В.М. Чубатюк // Актуальні проблеми економічного розвитку України в умовах глобалізації. – 2010. – С. 276–281.